

УДК 796.071.4:025.5

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ВУЗУ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ

Валерій ТРЕГУБ, В'ячеслав АКСЮТА

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. У статті розглянуто питання формування інформаційної компетентності як основи формування практичного досвіду, знань, умінь і навичок професійних компетенцій майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі комплексного підходу з урахуванням основних напрямів використання інформаційних та комунікаційних технологій у галузі фізичної культури і спорту та вирішення конкретних професійних завдань. Інформаційна компетентність розглядається як здатність студента здійснювати пошук і аналітичне опрацювання знайденої інформації за допомогою інформаційних технологій, критично ставитися до цієї інформації, на основі цього робити певні висновки і приймати рішення в конкретних ситуаціях професійної діяльності.

Ключові слова: інформаційна компетентність, фахівець з фізичної культури і спорту, основна освітня програма.

Постановка проблеми, та її значення. Професійно значущі якості педагогів учені досліджували впродовж тривалого часу і визначали зміст інформаційної компетентності, виявляючи педагогічні, психологічні, соціальні умови її становлення.

Незважаючи на відмінності в термінології, автори [1, 2, 5, 6] сходяться на думці про наявність у структурі компетентності трьох компонентів (рівнів): теоретичного, практичного, особистісного. З теоретичного погляду різні автори (В.А. Сластенина, Н.М. Боритко, О.А. Соколоменникова та ін.) дано визначення професійної компетентності, надана структура, складена класифікація компетентностей.

Випускники спортивного вишу отримують професію, яка є перетворюючою і керуючою. Поняття інформаційної компетентності спортивного педагога виражає його теоретичну і практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності, характеризує його професіоналізм.

Мета дослідження – формування інформаційної компетентності випускників вишу спортивного профілю.

Під час дослідження ми базувалися на тому, що процес формування професійної компетентності у виші можна вважати ефективним, якщо будуть вирішені такі **завдання**:

- виявити основні характеристики поняття професійної компетентності .
- виявити місце й умови реалізації основних інформаційних компетентностей, необхідних у професійній діяльності випускників.
- показати умови формування основних інформаційних компетентностей.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. Зміна вищої професійної освіти на основі компетентного підходу, зокрема в системі підготовки спортивних кадрів, передбачає як результат навчання у виші розглядати розвиток професійних компетенцій студентів, які визначаються як здатність застосовувати знання, уміння та особистісні якості для успішної діяльності в галузі фізичної культури і спорту [2]. При цьому власне зміст освіти має бути дидактично адаптований соціальний досвід вирішення проблем. З цих позицій освітній процес повинен бути наповнений такими завданнями і видами діяльності, реалізація яких поза актуалізації педагогічної позиції студента як цілісної професійної освіти неможлива.

Аналіз наукових досліджень традиційної системи спортивної освіти у вишах, орієнтованої на формування професійних знань, умінь і навичок, не достатньо забезпечує вирішення завдань професійного становлення студентів [3, 4, 6].

У теперішній час між системою підготовки майбутніх учителів фізичної культури та вищою школою до них з боку сучасного суспільства й держави виокремлюється низка протиріч, які характеризуються переважно недостатньо високою якістю реалізації компетентного підходу, обмеженістю адекватних майбутній професійній діяльності умов формування й розвитку у

студентів професійних компетенцій. Це зумовило необхідність розкриття основних характеристик поняття «професійна компетентність» (табл. 1).

Таблиця 1

Основні характеристики поняття «професійна компетентність»

№ з/п	Учені	Визначення поняття «професійна компетентність»
1	К.А. Абульханова-Славська	Комплексна характеристика суб'єкта праці, що виражає його професійну підготовленість і здатність ефективно, творчо вирішувати завдання та обов'язки повсякденній діяльності
2	А.І. Башкирський	Рівень професійної готовності до конкретної діяльності, що містить професійні знання та вміння, навички, особистісні якості і сформовану установку на цю професію
3	Л.К. Гребенкіна, А.І. Міщенко, В.А. Сластенін	Єдність теоретичні та практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності
4	О.М. Глубокова, І.Е. Кондракова, Л.М. Мосолова, Т.Н. Носкова, Т.Б. Павлова, С.А. Писарєва, А.П. Тряпціна, А.В. Тумалева	Сукупність ключової, базової та спеціальної компетентностей, які проявляються в процесі вирішення життєво важливих професійних завдань різного рівня складності, в різних контекстах, з використанням певного освітнього простору
5	Е.Ф. Зеєр, В.А. Дегтярьов	Сукупність професійних знань, умінь, а так само способи виконання професійної діяльності, здатність проектувати професійне зростання і приймати відповідальність за результат своєї праці
6	Ю.В. Койнова	Індивідуально-інтегральна якісна характеристика суб'єкта діяльності, цілісний стан і готовність особистості до її здійснення
7	Т.А. Матвеева, Л.М. Мітіна	Результат підготовки, виражений у рівні освоєння відповідних універсальних і професійних компетенцій, інтегральна характеристика особистості
8	А.К. Маркова, О.В. Сімен-Сіверська	Психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю і умінням виконувати певні трудові функції
9	А.Н. Сергєєв	Інтегральний критерій якості професійного навчання, професійної діяльності, властивість особистості, для якої характерно висока якість виконання трудових функцій, уміння ініціативно і творчо вирішувати професійні проблеми

Рада Європи визначає п'ять базових компетенцій у контексті підготовки педагога [7], зокрема:

- політичні та соціальні компетенції, пов'язані зі здатністю брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, брати участь у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів;
- компетенції, що стосуються життя в полікультурному суспільстві, покликані перешкоджати виникненню ксенофобії, поширенню клімату нетерпимості та сприяють як розумінню відмінностей, так і готовності жити з людьми інших культур, мов і релігій;
- компетенції, що визначають володіння усним і письмовим спілкуванням, важливим у роботі та громадському житті до такого ступеня, що тим, хто ними не володіє, загрожує ізоляції від суспільства. До цієї ж групи спілкування належить володіння кількома мовами, які набувають дедалі більшого значення;
- компетенції, пов'язані з виникненням суспільства інформації. Володіння новими технологіями, розуміння їх сили і слабкості, здатність критичного ставлення до поширюваним по каналах ЗМІ та Інтернету інформації та рекламі [6, с. 6].

Структура професійної компетентності педагога (рис. 1) дозволяє виокремити з професійних якостей, процесуальні компоненти.

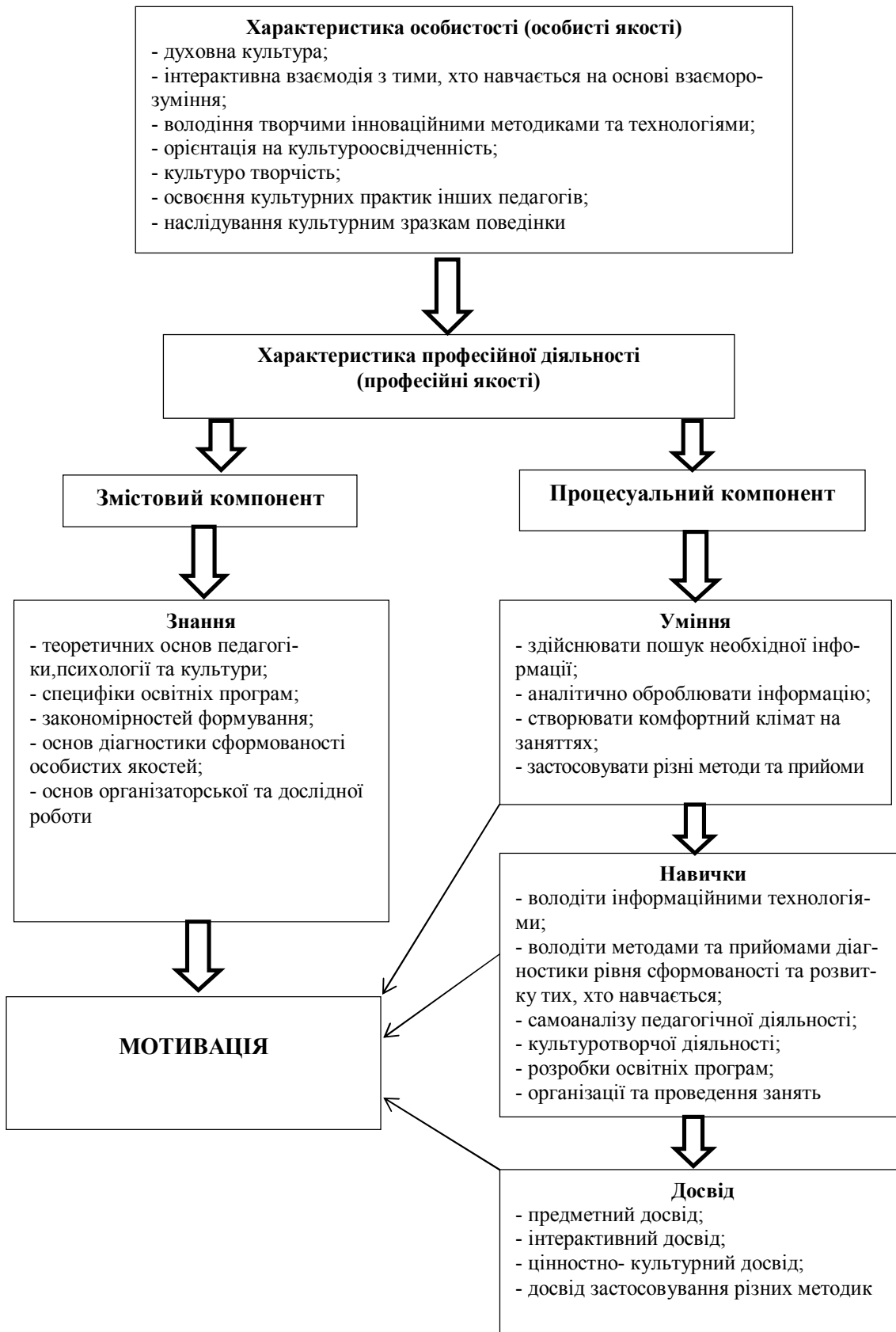

Рис. 1 Структура професійної компетентності педагога

Зміни, що відбуваються в суспільстві в процесі інформатизації, істотно впливають на систему освіти, висувають до неї вимоги. Сутність нової парадигми освіти полягає в такому:

- перехід від засвоєння значущих обсягів інформації, накопичених під час вивчення певної дисципліни, до оволодіння способами безперервного набуття нових знань та вміння вчитися самостійно;

- освоєння навичок роботи з будь-якою інформацією, з різнорідними даними і формування на цій основі самостійного мислення, а не репродуктивного типу мислення;
- доповнення традиційного принципу «формування знання, уміння і навички» принципом «формування компетентності учня».

Для таких кардинальних змін у системі освіти необхідно вирішити проблему спеціальної підготовки майбутнього фахівця до життя в інформаційному суспільстві. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є формування у процесі підготовки інформаційної компетентності. У зв'язку з цим настанова на «отримання необхідної освіти» докорінно змінюється або, як мінімум, модифікується і, передусім, у напрямку демократизації як вибору режимів навчальної діяльності, які цілком можуть бути адекватні особистим уподобанням і психологічним особливостям того, хто навчається, так і вибору тренера (викладача) або наставника [2, 5].

Інформаційна компетентність є частиною професійної компетентності випускника, необхідною ланкою його освітньої діяльності, якісною характеристикою інформаційного аспекту науково-освітньої діяльності. Інформаційна компетентність виражається в наявності комплексу знань, умінь, навичок і рефлексивних установок у взаємодії з інформаційним середовищем.

Таким чином, слід констатувати той факт, що сьогодні практично всі сфери людської діяльності не обходяться без використання сучасних ІКТ. Тому питання оволодіння і використання ІКТ стають одним з основних компонентів у професійній діяльності будь-якого фахівця, у тому числі і в галузі фізичної культури і спорту.

Тому при створенні освітніх стандартів нового покоління повинні визначатися як універсальні, так і професійні компетенції, які залежать від конкретної предметно-спеціалізованої галузі підготовки майбутніх фахівців. На сьогодні до одних з основних компетенцій при підготовці майбутніх фахівців можна зарахувати інформаційну компетентність, яка передбачає оволодіння й використання засобів сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у вирішенні конкретних професійних завдань у сфері фізичної культури і спорту, із залученням персонального комп'ютера і засобів комп'ютерної обробки інформації.

Аналіз наукової літератури [1, 2, 5, 6] показує, що якщо проблема розвитку компетентності взагалі та професійної компетентності далеко не нова, то проблему формування інформаційної компетентності майбутнього фахівця почали досліджувати відносно недавно.

Попередніми дослідженнями встановлено, що інформаційно-комунікаційна компетентність, точніше інформаційно-комунікаційно-технологічна компетентність, або ІКТ-компетентність, – це підтверджена здатність особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язування суспільно значущих, зокрема професійних, завдань у певній предметній галузі.

Так, С.В. Трішина [6] вважає, що інформаційна компетентність – це «інтегративна якість особистості, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності». О.В. Овчарук стверджує, що інформаційно-комунікаційна компетентність як ключова категорія розглядається як комплексне поняття, а саме сукупність знань і розуміння, умінь, навичок, а також особистісних ставлень і ціннісних орієнтацій людини у галузі ІКТ та здатність автономно і відповідально демонструвати їх для практичної, професійної діяльності та навчання впродовж життя.

У глобальному сенсі стандарти ЮНЕСКО засновані перетином трьох підходів до реформи освіти, яка ґрунтується на розвитку людських здібностей у таких галузях: технічна грамотність, поглиблення знань та їх створення, а також містить такі компоненти системи освіти, як політика, програми, педагогіка, ІКТ, організація та підготовка вчителів (табл. 2).

Прояв професійної інформаційної компетентності як ключової має на увазі наявність у студента системи знань про цінність інформації в сучасному світі, про загальні способи організації інформаційних процесів (збирання, зберігання, опрацювання, передача), наявність умінь переносити наявні знання на новий зміст і умінь здійснювати рефлексію власної діяльності.

Таблиця 2

Методологічна парадигма оцінки ІК-компетентності за підходом ЮНЕСКО

Основні напрями	Сфери застосування		
політика та концепція	технічна грамотність	поглиблення знань	створення знань
програми та оцінка	базові знання	застосування знань	навички 21 сторіччя
педагогіка	впровадження технологій	розв'язання складних задач	самоуправління
ікт	основні інструменти	складні інструменти	широко розповсюджені технології
організація та адміністрація	звичайний клас	групи співробітництва	організація знань
професійна підготовка вчителів	цифрова грамотність	управляти та скеровувати	учитель як модель того, хто навчається

У цьому плані дуже важливо визначити основні компетенції, що становлять інформаційну компетентність майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Для визначення цих компетенцій, передусім, необхідно знати основні напрями їх використання у сфері фізичної культури і спорту та з урахуванням цих напрямів спробувати виявити універсальні компетенції, які можуть не залежати від рівня та напрямку підготовки майбутніх фахівців, та професійні, пов'язані безпосередньо з вирішенням професійних завдань. У зв'язку з цим слід зазначити, що на сьогодні використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері фізичної культури і спорту відбувається за такими напрямками:

- навчальний процес;
- спортивне тренування;
- спортивні змагання;
- оздоровча фізична культура;
- науково-дослідна та методична робота;
- підготовка суддів зі спорту, інструкторів із нових видів спорту і напрямів оздоровчої фізичної культури;
- діагностування різних функціональних систем організму, моніторинг фізичного стану та здоров'я різних контингентів населення, психодіагностика;
- інформаційно-методичне забезпечення та управління навчально-виховним і організаційним процесом у навчальних закладах та спортивних організаціях [3,4].

Висновок. Отже, професійна компетентність випускників вишу спортивного профілю структурно становить сукупність таких компонентів: знання, уміння й навички в галузі професії, досвід в єдності і взаємозв'язки його духовних, ціннісних, інтерактивних і творчих проявлень, особистісні якості, мотивація. Кожен компонент професійної компетентності характеризується аспектами його прояву й розглядається в контексті здійснення професійної діяльності.

Оволодіння інформаційної компетентністю дозволить випусккові отримати можливості:

- а) доступ до великого обсягу навчальної та наукової інформації;
- б) здійснення комп'ютеризації процесу навчання;
- в) систематизація та узагальнення різного виду інформації;
- г) створення нової інформації та використання її у своїй професійній діяльності;
- д) розробка нових навчальних програм або оновлення;
- е) оперативне спілкування з колегами

Отримані результати дозволяють виявити деякі проблеми подальшого дослідження завдання вдосконалення професійної підготовки у виші спортивного профілю, до реалізації професійного навчання: проектування й застосування на практиці найбільш об'єктивних і оптимальних засобів вимірювання навчальних досягнень студентів, орієнтованих не тільки на контрольну, а й на навчальну, розвивальну, мотиваційно-стимульовальну, корекційну та інші функції для підвищення ефективності навчального процесу.

Напрямок подальших досліджень – пошук змісту навчально-педагогічних завдань, що сприяють розвитку у студентів компетентності, яка спрямована на формування у випускників готовності до вирішення професійних, соціальних, особистих завдань, що і визначає сформованість у них цілісної соціально-професійної компетентності.

Список літератури

1. *Байденко В. И.* Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения: метод. пособие. – М. : Исследовательский центр проблема качества подготовки специалистов, 2006. – 72 с.
2. *Петров П. К.* Информационные технологии в физической культуре и спорте : учеб. пособие / П. К. Петров – М. : Академия, 2008. – 288 с.
3. *Петров П. К.* Подготовка специалистов по физической культуре и спорту в условиях информатизации общества / П. К. Петров // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2006. – № 5. С. 45–47.
4. *Петров П. К.* Теоретические и методические основы подготовки специалистов физической культуры и спорта с использованием современных информационных и коммуникационных технологий : монография / П. К. Петров. – М. ; Ижевск : Удмуртский университет, 2003. – 447 с.
5. *Роберт И. В.* Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты) / И. В. Роберт. – 2-е изд, дополн. – М.: РАО, 2008. – 274 с.
6. *Тришина С. В.* Информационная компетентность как педагогическая категория [Электронный ресурс] / С. В. Тришина // Эйдос. – 2005. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.
7. *Хуторской А. В.* Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Эйдос. — 2002. — Режим доступа: www.eidos.ru/news/compet.htm.
8. *Подласый И. П.* Педагогика: учеб. для высш. пед. учеб. завед. / И. П. Подласый. – М. : Просвещение, 2005. – 245 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ ВУЗА СПОРТИВНОГО ПРОФИЛЯ

Валерій ТРЕГУБ, В'ячеслав АКСЮТА

Харківська державна академія фізичної культури

Аннотация. Стаття посвящена вопросам формирования информационной компетентности как основы формирования профессиональных компетенций у будущих специалистов по физической культуре и спорту на основе комплексного подхода, с учетом основных направлений использования информационных и коммуникационных технологий в области физической культуры и спорта и решения конкретных профессиональных задач с опорой на приобретенные информационные компетенции. Информационная компетентность рассматривается как способность студента осуществлять поиск и переработку найденной информации посредством информационных технологий, критически относиться к этой информации и на основе этого делать определенные выводы и принимать решения в конкретных ситуациях профессиональной деятельности.

Ключевые слова: информационная компетентность, государственный образовательный стандарт, специалист по физической культуре и спорту, основная образовательная программа.

FORMATOIN OF INFORMATION COMPETENCE OF GRADUATES OF SPORTS PROFILE HIGH SCHOOL

Valery TREGUB, Vyacheslav AKSYUTA

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Abstract. This article examines the formation of information competence as a basis of practical experience, knowledge, skills and habits of future specialists in physical culture and sports in an integrated approach, taking into account the main areas of information and communication technologies in the field of physical culture and sports, and solutions of specific professional goals. Information competence is regarded as the student's ability to search for and analytical processing of information which was found through information technologies, is critical towards this information; to draw some conclusions and make decisions in specific situations of professional activity.

Keywords: information competence, state educational standard, expert in physical training and sports, basic educational program.